

PROGRAM PŘEDNÁŠKOVÉHO CYKLU

k 90. výročí založení

ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY, PRAHA, V.V.I.

Přednášky se konají vždy v úterý v 17:00 v místnosti 206 v hlavní budově Akademie věd ČR, Národní 3, Praha 1.

22. 9. 2009

Jakub Likovský:

PALEOPATOLOGIE A MOŽNOSTI REKONSTRUKCE ZDRAVOTNÍHO STAVU MINULÝCH POPULACÍ

Paleopatologie se zabývá známkami nemocí, zranění nebo artefciálními zásahy na kostrových pozůstatcích a mumiích, případně zobrazením těchto stavů ve výtvarném umění. Přestože se diagnostické možnosti oboru stále rozšiřují, jsme bohužel většinou schopni rozpoznat jen ta onemocnění, která zanechávají morfológické změny na dochovaných ostatcích - v našich podmínkách na kostře. Frekvence zranění, rozvoj degenerativních změn nebo postižení chorobami může vypovídat o socioekonomických podmínkách a struktuře studované populace, fyzické zátěži i o vlivch životního prostředí. Paleopatologické, resp. paleoepidemiologické studie tak rozšiřují naše poznání nejen v oblasti zdravotního stavu minulých populací.

27. 10. 2009

Alžběta Danielisová:

OPPIDUM ČESKÉ LHOTICE A JEHO ZÁZEMÍ

(nové metodologie v sídlištní archeologii)

Studium opevněných aglomerací představuje významnou kapitolu v evropské archeologii. Vychází ze široké skupiny témat, kterou představuje „sídlíštní archeologie“ zaměřující se mimo jiné i na lidské aktivity spojené s hospodářstvím, subsistencí a ekonomickými strategiemi sídlišť a také na sociální strukturu společnosti. Tématem přednášky je znovu otevřít otázku o funkci a postavení fenoménu protohistorické sídlištní archeologie – opevněných keltských aglomerací oppid (2.–1. stol. př.n.l.) a prezentovat uplatňované postupy a nástroje užívané v prostorové a krajinné archeologii aplikované na prostředí pozdně laténských aglomerací a otevřených sídlišť v interakci s okolní krajinou. Ekonomický potenciál oppid je znám zejména díky rozvinuté specializované produkci a dálkovému obchodu. Z hospodářského a ekologického hlediska však tyto aglomerace nebyly nikdy detailně zkoumány, ačkoliv existují různé názory na jejich subsistenční strategie vyplývající zejména z jejich umístění ve specifických polohách mimo tradiční sídelní zónu. Cesty k vyřešení těchto otázek vedou zejména přes studium ekonomických strategií pozdně laténských komunit zejména ve vztahu oppida k jeho zázemí. Vychází z analýzy krajiny a jejího laténského osídlení na širším prostoru kolem oppida v předem zvoleném regionu z hlediska zemědělského potenciálu, přírodních zdrojů a dochovaných dokladů lokálního a dálkového obchodu. Zvláštní pozornost je také věnována síti otevřených sídlišť v regionu, analýze jejich prostorové struktury a vztahu k okolní krajině a jejího hospodářského potenciálu. Klíčový faktor pro zkoumání pozdně laténské sociální hierarchie leží ve studiu hospodářské produkce a vztahu potenciálních producentů a konzumentů na pozadí lokálního vývoje sídlišť a sociální hierarchie komunit. Hlavním předmětem pro tuto studii bylo východočeské oppidum České Lhotice, v minulosti systematicky zkoumané.

3. 11. 2009

Martin Kuna:

UVIDĚT NESPATŘENÉ

(metody a cíle nedestruktivní archeologie)

Nedestruktivní archeologii rozumíme terénní archeologický výzkum bez odhalení a narušení archeologických objektů a vrstev.

Jeho cílem bývá vyhledání nových lokalit, mapování jejich vnitřní struktury a rozsahu, stanovení někdejší hustoty osídlení a jeho vývoje v prostoru a čase, vztah minulého osídlení ke krajině a jejím zdrojům apod. Jako hlavní metody se využívají letecký průzkum a analýza fotogrammetrických leteckých snímků, geofyzikální a geochemická měření, povrchový průzkum tvarů reliéfu, povrchové sběry a další postupy. Nedestruktivní archeologie poskytuje řešení k řadě odborných otázek, a to řešení šetrné vůči archeologickému dědictví. Možnosti současné nedestruktivní archeologie rostou díky technickému pokroku v řadě disciplín. Na druhé straně ovšem nevhodná aplikace některých metod, např. detektorů kovů v rukách neprofesionálních hledačů, působí archeologickým památkám značné škody a přispívá k nezadržitelnému zániku určitých kategorií archeologických pramenů.

1. 12. 2009

Petr Sommer:

SÁZAVA - POČÁTKY BENEDIKTINSKÉ ARCHITEKTURY V ČECHÁCH

Sázavský klášter je jednou z nejlépe poznávaných lokalit středověkých Čech. Archeologický výzkum a různé fáze stavebně historického průzkumu zde probíhaly již v předvečer druhé světové války. Poslední etapa těchto výzkumů skončila v 90. letech minulého století. Výsledkem je znalost prvního dřevěného kláštera 11. století, navazujícího kláštera doby románské a gotické a budov obnoveného konventu barokního. Klášter se dnes jeví jako autarkní středověká lokalita, na níž je přesně v souladu s ustanoveními řehole sv. Benedikta umožněno officium, liturgie a obecně existence benediktinské komunity, o kterou je ekonomicky postaráno. V severním sousedství kláštera vznikla již v 11. století osada klášterních služebníků, na okraji kláštera postupně vzniklo rozsáhlé hospodářské zázemí. V areálu sázavského kláštera se setkáváme s náročnými architektonickými památkami zejména v podobě sakrálních staveb, čtyř verzí klausury a areálu opatství. Sakrální stavby doprovázejí rozsáhlá pohřebiště vypovídající o středověké duchovní kultuře konventu i okolního laického obyvatelstva. Z různých nálezcových situací areálu byly získány soubory movitých archeologických nálezů vypovídajících o denním životě lokality ve středověku i novověku. Její detailní znalost činí ze souboru získaných archeologických informací mimořádnou kvalitu umožňující účinnou kombinaci výpovědi archeologických, písemných a ikonografických pramenů.

8. 12. 2009

Vladimír Salač:

LABE V PRAVĚKU

Labe hrálo v některých etapách pravěku roli významné dopravní cesty, v jiných obdobích tuto úlohu zřejmě neplnilo vůbec. Přednáška se zabývá metodami, kterými lze tento problém zkoumat. Archeologie v tomto směru nemůže zůstat osamocena, využívá poznatků z mnoha dalších oborů – historie, etnologie, ale i dějin umění, hydrologie, geologie atd. Labská průrva mezi Litoměřicemi a Drážďany skýtá v bádání o významu řek v pravěku výjimečně příznivé podmínky v celoevropském měřítku. Studium nalezišť z doby železné se zde podařilo částečně rekonstruovat dopravu na řece před více než 2000 lety a zároveň získat prameny pro úvahy o dálkovém obchodu, jeho ekonomickém i politickém významu. Při přednášce budou představeny rovněž výsledky konkrétních archeologických výzkumů na březích Labe.